

V. Проучавање патријархалног друштва

UDC 392.31

Silvio Braica

PATRIJARHAT KAO IDEOLOGIJA

Članak o ovoj problematici početi ću odredjenjem pojma »patrijarhat«, a za to je neophodna definicija. Opredijelio sam se za onu najopćiju: patrijarhat je »vladavina muškaraca u društvu i u porodici. Ova reč potiče iz poznog grčkog jezika, iz Septuaginte, prevoda Starog zaveta. Patrijarh je prvobitno praotac, kasnije biskup. Negativni prizvuk ima ta reč tek od Bahofena koji je njome označio uglavnom rimski »paternitet«, u kome je on video vrhunac muške vladavine koja je bila vrlo tesno vezana sa svojom vojnom zapovedničkom vlašću, imperijom, obeležjem njegovog svekolikog političkog uređenja« (Wesel, 1983). Riječ je patrijarhatu kao historijskom razdoblju u kojem su patrijarhalni odnosi dominirali ukupnim životom (Supek, 1986), a ti odnosi, bazirani na principima patrilinearnosti, patrilokalnosti i ideološkoj dominaciji muškog roda, čvrsto su ukorijenjeni i u današnjoj svakodnevnoj praksi. Oni se, u neku ruku, modificiraju i prilagođavaju vremenu u kojem egzistiraju.

Dominacija muškog roda nije dominacija samo nad ženama, već i nad svim »marginalnim« grupama (djecom, starcima, homoseksualcima i dr.), a u rasno pomiješanim zemljama to je i dominacija »bijelih« nad ostalima. Takav, danas dominantni, sistem odnosa poneki američki autori(ce) nazivaju »bjelački muški sistem« (Wilson Schaef, 1981), koji je razvio svoje vlastite norme ponašanja i razmišljanja, namećući ih ostalima a da se pri tome ne vodi računa da li i ostali »sistemi« na isti način funkcioniraju. Bjelački muški sistem je definirano vrijeme, odnose (spolnost, intimnost, ljubav, prijateljstvo, roditeljstvo) moć (novac, vodstvo, pravila), mišljenje, komunikaciju, odgovornost, moralnost, lječenje i besmrtnost... Za primjer, bjelački muški sistem, po mišljenju istih autora, vrijeme shvaća kao brojeve na satu, drugim riječima muškarac vjeruje da su brojevi na satu stvarni i da je vri-

jeme ništa drugo nego ono što ti brojevi mjere. Međutim zanimljivo je kako netko vidi i kako, on ili ona, upotrebljava vrijeme. Bijela žena u bjelačkom muškom sistemu kasni obično petnaestak minuta, a crnci otprilike pola sata od postojećeg »na vrijeme«. Azijski Amerikanci kasne sat, dok američki domoroci mogu danima ili sedmicama kasniti od onog »na vrijeme«. Prema tome, oni ne rade suglasno sa bjelačkim muškim sistemom i s njima nešto nije u redu (*Wilson Schaef, 1981*). Konflikt nastaje zbog sukoba dvaju vremenskih koncepcija: linearne, koju upotrebljava bjelački muški sistem i cikličke, koja je bliža ostalim spomenutim grupama (vidi *Halpern, 1987*).

Ovaj primjer pokazuje suvremeni tok i razvoj patrijarhalnih odnosa i nameće pitanje zašto ostali »sistemi« ili grupe teško prihvaćaju linearno vrijeme, što uvjetuje njihovo prihvatanje cikličkog vremena i najzad da li patrijarhat kao ideologija gubi pozicije odbacivanjem cikličkog i prihvatanjem linearnog vremena.

Može se reći da je pojam »patrijarhat« veoma blizak pojmu »ideologija«. Da bi održao postojeći poredak muškarac je uveo (uz stvarno stanje) i ideološku razinu, a sve to da se održi hijerarhija pomoću seksizma. Ovdje ću se baviti tom ideološkom razinom patrijarhata, a da bih patrijarhat definirao kao ideologiju utvrditi ću značaj porodice i staraca, objasniti ulogu mita i običaja; njihovom interakcijom doći ću do životnih i prirodnih ciklusa, koji su veoma značajni za odgovor na pitanje zašto je potrebna ovakva ideologija i čemu služi sam sistem. Potrebno je istaknuti da običaji koji će ovdje biti promotreni nisu shvaćeni kao kruti, nepromenljivi segmenti čovjekovog života (o običajima vidi u: »Narodna umjetnost«, 1987), već, naprotiv, kao stalni proces mijenjanja, što je uostalom i sama »tradicija«. Naravno mora se utvrditi gdje se nalazi, odnosno, da li je »pomak« naglašeniji u formi ili sadržaju. Na to je teško dati definitivan odgovor, međutim u ovom članku daje se prednost sadržaju kao stabilnijoj vrijednosti. U nedoumicu dovode mnogobrojne naslage koje odvijaju sadržaj (te naslage tvore naravno jedan novi sadržaj...) i zbog toga se moraju izbrisati razni, prvenstveno crkveni uticaji.

Na pomisao o ideologizaciji navelo je stalno susretanje s modelima koji su postojali u svijesti ispitivanih, a u stvarnom životu nisu, ili su samo djelomično egzistirali (*Lévi-Strauss, 1977*). To je uvelike otežavalo istraživanja, nailazilo se na nesrazmjer zamišljenog i ostvarenog reda (*Rihtman-Auguštin, 1984*), a da ne govorimo o tome da su i pojedini zapisivači stvarali svoje idealne modele i time neobjektivne slike stanja. U našoj etnološkoj literaturi problem ove vrste je najuočljiviji kod proučavanja zadruge i uopće porodice. Prototip zadružne strukture na kojoj je narodna ideologija bazirana je onaj iz sredine 19. stoljeća, a od tog vremena također se može videti i propast patrijarhalnog sistema. Osim onih vidljivih i poznatijih činjenica mogla bi se, u procesu propadanja, istaknuti i periferizacija starijih osoba, koje su na neki način »stup« patrijarhalnog ideološkog sistema. Starac nije više početni izvor potrebnog znanja; zapravo nastaje povećana zavisnost starijih na nove izvore informacija, koji zahtijevaju interpretaciju od njihovih mlađih srodnika (*Halpern-Wagner, 1984*). Naravno u takvoj situaciji nastaje podvajanje očekivanog od stvarno postojećeg; događa se da muškarac

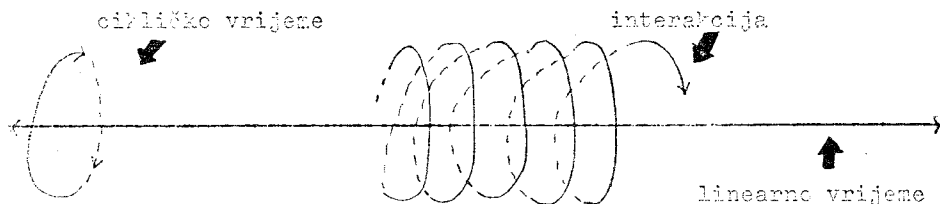
dobija moć po modelu, a žena moć u stvarnosti (*Rihtman-Augustin*, 1982), a patrijarhalni model — naturalna ekonomija plus savršena monogamija — postajao je samo ideološka slika koja se više nije mogla, a nije ni pokušavala ostvariti (*Katunarić*, 1984). Ima još nešto što je duboko uraslo u porodicu. To je kršćanstvo, religija porodice. Ono ima simboliku Oca i Sina kao božanske osobe, a Majke kao zemaljskog bića. Kršćanski mitovi slični su ostalim patrijarhalnim mitovima, gdje se muški i ženski princip stavljaju u odnose gore-dolje, duh-materija, nebo-zemlja i sl. (*Beltz*, 1984). Kršćanska religija, prema tome, ozakonjuje patrijarhalni način života i učvršćuje patrijarhalne odnose.

Dakle patrijarhat kao sistem podijelio sam na dvije razine (stvarno stanje i ideologija), pretpostavio da je porodica pokretač i ujedno najvidljiviji pokazatelj propasti cjelokupnog sistema i da su starci (djed) stup takvog ideološkog sistema, a kao pomoćno, sredstvo održavanja patrijarhalnih odnosa putem ideologije spomenuo sam kršćanstvo. Pošto promatramo ideološku razinu sistema bilo bi zanimljivo saznati kako starac (kao predstavnik — patrijarh) i porodica (kao pokretač sistema) održavaju, u ideološkom smislu, ovaj sistem. Odgovor je: pomoću mita i običaja, tj. obreda. Kakve veze imaju mitovi i običaji sa patrijarhalnom ideologijom? Rekao bih vrlo velike. Naime, mit propisuje običaj, a sve to u službi trajanja i održavanja jednog ideološkog sistema.

*
* *

U ovoj problematici postoje, grubo rečeno, dvije vrste mitova: mit o patrijarhatu i mit o matrijarhatu. Dok jedan prikriva stvarno stanje, drugi opravdava premoć muškaraca. O tome se i u našoj zemlji u zadnje vrijeme piše i prevodi (*Katunarić*, 1984; *Lévi-Strauss*, 1980, 1982; *Papić-Sklevicky*, 1983; *Wesel*, 1983 i dr.). Problem je kada se na našem, slavenskom terenu pokušaju naći mitovi koji bi, ako postoje, morali odražavati patrijarhalne značajke kao što su opozicije muško-žensko zatim patrilinearnost, patrilokalnost i slične. Rezultat tih pokušaja je mnoštvo neuspjelih slavenskih mitologizacija (npr. *Nodilo*, 1981), ali treba istaći da se ovom temom u zadnje vrijeme najozbiljnije bave sovjetski znanstvenici, a među njima treba spomenuti Borisa Aleksandroviča Ribakova, koji 80-ih godina daje značajan udio u upoznavanju sa ruskom i slavenskom mitologijom (*Ribakov*, 1981, 1987). Obratimo li pažnju običaju, prvo pitanje koje se nameće je koji običaji obnavljaju ideološki sistem. Predlažem ovakav odgovor: to su tri ključne tačke u životu čovjeka, tj. običaji pri rođenju, vjenčanju i smrti. Ovdje neću opisivati ova tri životna običaja i pokazivati kako u svakom pojedinačno postoje patrijarhalne crte. To je evidentno i lako uočljivo i zbog toga ću spomenuti samo dvije iznimke, za koje postoji mišljenje da su ostatak nekakvog matrijarhata. Iznimke bi bile npr. »tobelije« ili »zavjetovane« djevojke i običaj »kuvade«. Međutim, o tome, će biti riječi nakon što promotrimo gdje izvire i kako mitovi odražavaju (pomoću običaja) patrijarhanu ideologiju.

Od rođenja do smrti jedna individua prođe životni ciklus. Takav ciklus u interakciji sa linearnim vremenom tvori cikličko vrijeme koje teče bez prestanka, nadovezujući jedan ciklus na drugi (*Halpern-Wagner, 1984*). Pri ovoj apstraktnoj podjeli nerijetko se dešava da je teško utvrditi gdje je početak ciklusa; ali kada cikličko vrijeme odvojimo od linearnog vidimo da redom slijede rođenje, vjenčanje i smrt.

Ovakav jedan ciklus, u kojem su sadržana tri najvažnija i najuočljivija momenta u životu čovjeka, ostavio je dubok trag u čovjekovom predočavanju prirode i pojava u njoj.

Kako to ciklus objašnjava prirodne pojave? U pomoć ću pozvati i mitologiju, koja će biti neizbježni pratilac tzv. godišnjim običajima.

*
* *

Jedan od primarnih proučavanja mitova je onaj dr. Radoslava Katičića i uz njegovu pomoć ukratko ćemo obraditi običaj »zelenog Jurja«¹. Sadržaj jurjevskih pjesama bio bi otprilike ovakav (citirati ću jednu karakterističnu):

*Ovo se klanja zeleni Juraj-kirales!
Zeleni Juraj, zeleno drevce-kirales!
Zeleno drevce (v) zelenoj hali,
Zelenoj hali, Jukuni kapi,
Jukuni kapi, jubričkoj sablji,
Jubričkoj sablji, u bačkom pasu,
U bačkom pasu, u plavi hlači,
U plavi hlači, u žutih čizmah.
Kukuvačica zakukuvala,
U jutro rano v zelenom lugu,
V zelenom lugu, na suhom drugu,
Na suhom drugu, na rakitovom,
Na rakitovom i na borovom.
To mi ni bila kukuvačica,
Već mi je bila mlada nevjesta.
Mlada nevjesta po gradu šeće,
Po gradu šeće, deverke budi,
Dever ne verek kako brajenek.
Stante se gore mlade snašice,
Pak nadielite nas djevojčice.*

¹ Po predavanju koje je održano na Filozofskom fak., Zagreb, 16—18. 02. 1987.

*Nas djevojčice, zelena Jurja.
Sve su djevojčice zamuž otišle,
Samo ostala Mara djevojka,
Mara imala zlatnu jabuku.
Puno gospode za jabuku drže,
Komu jabuka, temu djevojka,
Juri jabuka, Juri djevojka,
Jura ju tače u ra(v)no polje,
U ravno polje, u crne gore-kirales!*

Hodanje (»kuda Jura odi, tuda polje rodi«) se može shvatiti kao prikaz godišnjeg kretanja. Poslije Vuzema (Uskrsa) je svadba Jurja i nevjestice koja se zove Mara. Mara djevojka se simbolizira i rosom (-nevjestinim suzama); rosa je jedan od temeljnih pojmova jurjevske mitologije — Juraj ključevima otvara zemlju i pušta rosu van na svijet.

Jurij, Virej (u nekim tekstovima) je drugi svijet, svijet vječnog ljeta; tamo su ptice po zimi; Juraj ima ključeve boravišta ptica. Dijada PQTB — MORTB: Juraj ide daleko, a daleko je more; put je na grčkom jeziku more (»pontos«), a na latinskom jeziku mort; Virej je dakle iza mora i pod zemljom. To je i svijet pokojnika. Juraj prelazi dalek put i dolazi iz Vireja pred dvor u kojem je Mara i gospoda prosci. Mara daje jabuku Jurju i tada dolazi do svadbe; daje zapravo zlatni ključ. Svadba otključava podzemlje, spaja daljinu i blizinu; svadba je na polju i sva je u cvetu; nakon nje u simboliku »blizine« uključeni su polje i lug, a ostaju samo šuma, daleko blato i gora kao znamen daljine. »Grad« je ograđeni prostor (vrt, dvor): to je suprotnost polju, lugu, gori, blatu. Brak je nešto čime tuđe postaje svoje (svojta); tu postoji opozicija svoj-tuđ i blizak-dalek. Kada se otvori granica onda se lug i polje priključuju dvoru.

U prvoj polovini 19. st. nastao je drevljanski zapis: na dan 27. 04. slavi se svetkovina koja se zove Jarilo. Tada jednoj djevojci stavljaju na glavu vijenac i ona glumi muškarca bosih nogu. U desnoj ruci drži jabuku, a u lijevoj ražene klasove. Tu se ne slavi mladi junak, već starac kojeg pokapaju. Pokop Jarila bi se mogao povezati sa pokapanjem Jurja; postavlja se kao problem prerana smrt Jurja (opisana u običaju Jarila), međutim to se može objasniti time da je Juraj potreban samo u trenutku oplodnje. Neke koledske pjesme su po sadržaju skoro identične jurjevskim (Fučić, 1962; Huzjak, 1957; Milčetić, 1917) i nameće se pomisao da su koleda i običaj zelenog Jurja nastali iz istog mitskog sklopa. Ako prihvatimo tumačenje da je to jedan mitski sklop, vidljive su neke patrijarhalne crte:

1. Juraj odvodi djevojku Maru;
2. Juraj otključava podzemlje i pušta ptice (-proljeće); iako mu ključ daje Mara, otključava on;
3. Juraj je relativno kratko na ovome svijetu (grubo uzevši od 23. do 27. 04.) međutim slavi se njegov odlazak i oplakuje odlazak;
4. Proljeće donosi Juraj, on je »nebesko koje daje«, a Mara je »zemaljsko koje prima«.

U mitu o zelenom Jurju dolazi do velike podvojenosti između ideološkog i ostvarenog sadržaja. Ovdje pod ostvarenim sadržajem podrazu-

mijevam smisao koji mit dobija u samo običaju. Ideološki sadržaj glorificira »patrijarha« i pokazuje njegove poklone u obliku dolaska proljeća i plodnosti, a ostvareni sadržaj slavi dolazak proljeća i to je zapravo ono što narod poznaje i priznaje kao običaj.

Čak ako i ne prihvatimo tumačenja o nekakvom mitskom sklopu jedno je izvjesno: u pjesmama o Jurju govori se o svadbi, a sam običaj prikazuje dolazak proljeća, odnosno plodnosti. Hoću reći to da mit ili pjesma dokazuje dolazak proljeća na taj način što opisuje svadbu Jure i Mare. To izgleda sasvim logično, jer što je dolazak proljeća do najava plodnih dana, jednako kao i svadba.

*
* *

Da bi upotpunili ciklus nedostaje nam rođenje i smrt² Ova dva elementa su skrivena u božićnim praznicima. U našem folkloru Badnjak se odnosi prema Božiću kao stari prema mladome, tj. otac prema sinu:

Badnjak — Božić
Bog — Božić
stari — mladi
otac — sin.

Božićna sezona je svetkovina u čast umirućeg boga, kojeg simbolizira panj badnjak. Njegovo obredno sagorevanje označuje smrt zime i ponovo rađanje sunčane moći (Cooper, 1986). Riječ »badnjak« dolazi od glagola bdjeti. Latinski »vigilia« znači bdjenje, a naziv je za Badnju noć. Indolog Mislav Ježić je uz riječ budhā u jednom vedskom tekstu našao i riječ godina, što tvori izraz »dubina godine«, tj. kraj godine (o vedama vidi Ježić, 1987). Na početku godine je Božić, a na kraju je Badnjak. Panj badnjak dobija tako indoevropsku interpretaciju, a za to je vrlo značajan i tzv. »temeljni slavenski mit«:

Bog — zmija
(ispod duba)
gore — dolje
munja

Normalno stanje je kada je Bog gore, a zmija dolje; napetost se rješava munjom, gromom. Na Sanskritu budhā znači dubina. Zmija se često zove Ahir budhnyā, što znači zmija iz dubine. U palijskom jeziku (koji je proizašao iz Sanskrita) budhā je donji dio stabla, panj. Panj badnjak se ponegdje u našim krajevima zove »did«. Na Božić se spaljuje, a prije toga mu se ukazuju počasti kao pretku.

Dakle komparacijom slavenskih i indoevropskih tekstova može se doći do slijedeće konstatacije: Božić se slavi kao dolazak nove godine i odlazak stare, a to je ostvareni sadržaj ili ono što narod poznaje i priznaje kao običaj. Međutim, on ima i mnogo dublji značaj — sadrži ona dva elementa koji su nam nedostajali, a to su rođenje i smrt.

² I ovdje će nam pomoći predavanje prof. Radoslava Katičića, održano na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, 3—5. 03. 1985.

O patrijarhalnom ustrojstvu tzv. »temeljnog slavenskog mita« (bogi gromovnik progoni zmiju koja se sakrila ispod duba) vjerovatno nije potrebno govoriti zbog velike sličnosti sa drugim indoevropskim mitovima o bogu gromovniku.

*
* *

Ovim smo zaokružili ciklus, kako prirodni tako i čovječji. I što se može vidjeti? Nesumljivo to da smo u oba slučaja utvrdili kategorije rođenja, svadbe i smrti, a između svadbe i smrti dolazi još jedna kategorija, tj. porod. Pojednostavljeno izgleda ovako:

Čovjek = rođenje — svadba — porod — smrt

Priroda = božić — proljeće — porod — badnjak

Porod je smisao i krajnji cilj ovih ciklusa i dosljedno tome, porod je povod da se jedan takav oblik, kakav je patrijarhalni ideološki sistem, pojavi. Zašto bi to bilo tako? Zato da se, ako ne svim a ono barem nekim, nasljednicima osigura nasljedstvo i to u prvom redu ono nasljedstvo koje za sobom povlači »moć« i »vlast«. Tako nešto se moglo postići reguliranjem sistema srodstva, odnosno trajnim određenjem linearnosti, lokalnosti ali i ideološke dominacije. Čast da dobije ove privilegije pripalo je muškom potomstvu, koje je putem ideološke dominacije nad »drugima« osiguravalo ponavljanje ciklusa.

Može se primjetiti da u ciklusu imamo dva puta spomenuto rođenje — u ovom slučaju ciklusno vrijeme nije u interakciji sa linearnim, može se reći da ciklus *Rođenje—svadba—porod—smrt* u sebi sadrži samo ono što se odnosi na jednu individuu, uključujući i rađanje njenog (muškog) nasljednika. Bilo bi apsurdno da su naši preci mislili da sve završava njihovom smrću; oni su jako dobro znali da to nije tako i baš zato su svom (muškom) potomku i začetniku novog ciklusa pokušali obezbijediti uvjete da i on proživi i obezbijedi novi takav ciklus. Stvorena je ideološka potka, koja je sa odgovarajućim društvenim odnosima tvorila sistem, u ovom slučaju patrijarhalni. Slabljenjem ideologije slabi i sam sistem, međutim odnosi se još uvijek održavaju sa tendencijom odumiranja. Pa i raspadanje »moderne« porodice nije ništa drugo nego nedostatak ideološke podloge, drugim riječima to je već zahuktali proces raspadanja patrijarhalne ideologije. Sada treba spomenuti kako sam narod potvrđuje svoje cikličko bivstvovanje i osvrnuti se na »matrijarhatske ostatke« na našem terenu:

1. Najrječitiji dokaz za postojanje ciklusa u svijesti je pogreb mladića ili djevojke, koji se još nisu vjenčali. Njih se oblačilo u svadbeno ruho, a u povorci bi išli čak i njihovi »izabranici« pored ljesa. To je očito dokaz da čovjek nije potpuna ličnost dok ne prođe sve faze životnog ciklusa;

2. Za tobelije se tvrdi da su primjer matrijarhatskog ostatka, ali —to je žena ili djevojka izjednačena sa muškarcima u izvanrednim okolnostima; svoju jednakost ne prenosi na žensko potomstvo; u mnogo slučajeva oponaša muškarce pa se čak i trudi da izgleda kao muško. Samo ovo pokazuje da to nije nikakav matrijarhatski ostatak, već nužno rješenje;

3. U ovakve ostatke se ubraja običaj kuvade. Koliko je to promašeno mišljenje pokazat će ovo: muškarac biološki nikada nije bio sposoban raditi i samim tim njegovo lijevanje u krevet je prenos njegove snage na ženu i ujedno zaštita od uroka.

Tvrditi da su ovo matrijarhatski ostaci znači prihvatati evolucioniističke ideje o tome da je matrijarhat prethodio patrijarhatu i da je, »logično«, bio mnogo lošiji kao sistem od onoga koji ga je, »prirodno«, naslijedio. Takvim idejama nisam sklon jer smatram da je matrijarhat, da je postojao u obliku u kojem je postojao i postoji patrijarhat, morao razviti svoju ideologiju, mitove... i barem bi u jednom dijelu svijeta morao opstati kao sistem (vidi *Sklevicky*, 1984).

Kako patrijarhalna ideologija izgleda u praksi vidjet ćemo na primjeru *Aristotelovih* govora: kod obrane institucije ropstva on je vladanje gospodara sobom usporedio s vladanjem čovjekova uma njegovim tijelom. »Ne možemo sumnjati da je prirodno i korisno za tijelo da njime vlada duša a za emocionalni dio duše da njime vlada razum ili dio u kojem razum prebiva, i da su ako se to dvoje izjednači, posljedice štetne za oboje.« Iz ove napomene on je izveo odgovarajući odnos između čovjeka i životinje, muškarca i žene. »Isti zakon podređenosti«, nastavio je, »mora vrijediti u odnosu na ljudska bića općenito«. Po njemu »postoje dvije klase osoba i jedna je toliko podređena drugoj kao tijelo duši ili životinja čovjeku... te osobe su prirodni robovi i za njih je život ropske pokornosti pogodan... Prirodni rob je samo do te mjere racionalno biće da shvaća razum a da ga ne poseduje. I u tome se rob razlikuje od drugih životinja, jer one niti shvaćaju razum niti mu se pokoravaju«.

BIBLIOGRAFIJA:

- ARISTOTEL, *Politika*, knj. 1, u: »Filozofija nauke«, priredio N. Sesardić, Nolit, Beograd, 124—125.
 BERTZ, Walter, *Biblijska mitologija*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1984.
 COOPER, Jean C., *Ilustrovan enciklopedija tradicionalnih simbola*, Prosveća —Nolit, Beograd, 1984.
 FUČIĆ, Branko, *Sveti Juraj i Zeleni Juraj*, ZNŽO, knj. 40, Zagreb, 1962, 129—150.
 HALPERN, Joel M. — WAGNER, Richard A., *Time and Social Structure: A Yugoslav Case Study*, »Journal of Family History«, Vol. 9, No. 3, Fall, 1984, 229—243.
 HALPERN, Joel M. *The Inuit Aspects of Mental Health: An Approach Utilizing Linear and Cyclical Time Concepts*, »Collegium Antropologicum«, Vol. 11, No. 1, Zagreb, 1987, 213—226.
 HUŽJAK, Višnja, *Zeleni Juraj*, »Publikacije Etnološkog seminara« 2, Zagreb, 1957.
 JEŽIĆ, Mislav, *Rgvedski himni — Izvori indijske kulture i indoevropsko naselje*, Globus, Zagreb, 1987.

- KATUNARIĆ, Vjeran, *Ženski eros i civilizacija smrti*, Naprijed, Zagreb, 1984.
- LEVI-STRAUSS, Claude, *Strukturalna antropologija*, Stvarnost, Zagreb, 1977.
- LEVI-STRAUSS, Claude, *Mitologike I*, Prosveta—BIGZ, Beograd, 1980.
- LEVI-STRAUSS, Claude, *Mitologike II*, Prosveta—BIGZ, Beograd, 1982.
- MILČETIĆ, Ivan, *Koleda u južnih Slavena*, ZNŽO 22, Zagreb, 1917, 1—124.
- »NARODNA UMJETNOST«, Godišnjak zavoda za istraživanje folklora, knj. 24, Zagreb, 1987, 15—130.
- NODILO, Natko, *Stara vjera Srba i Hrvata*, Logos, Split, 1981.
- PAPIĆ, Žarana — SKLEVICKY, Lydia, *Antropoloija žene* — zbornik (priredile), Prosveta, Beograd, 1983.
- РЫБАКОВ, Борис А., *Язычество древних Славян*, НАУКА, МОСКВА, 1981.
- РЫБАКОВ, Борис А., *Язычество древней Руси*, НАУКА, МОСКВА, 1987.
- RIHTMAN-AUGUSTIN, Dunja, *O modelu obiteljske zajednice u našoj etnologiji*, »Etnološki pregled« 17, Beograd, 1982, 117—121.
- RIHTMAN-AUGUSTIN, Dunja, *Struktura tradicijskog mišljenja*, Školska knjiga, Zagreb, 1984.
- SKLEVICKY, Lydija, *Matrijarhat: :prijevor mitologije, ideologije i utopije*, »Narodna umjetnost« 21, Zagreb, 1984, 69—76.
- SUPEK, Olga, *Transformacija patrijarhalnih odnosa: od zadruga do neolokalnosti u Japanskom prigorju*, »Etnološki pregled« 22, Beograd, 1986, 49—59.
- WESEL, Uwe, *Mit o materijarhatu*, Prosveta, Beograd, 1983.
- WILSON SCHAEFF, Anne, *Women's Reality: An Emerging System in the White Male Society*, Winston Press, Inc., Minneapolis, 1981.

Silvio Braica

PATRIARCHATE AS IDEOLOGY

— Summary —

With two time conceptions (linear and cyclic), the author wants to present the confrontation between »the White Male System« and other »marginal system«. At the same time, he brings together the terms patriarchy and ideology, and in order to answer the question what such ideology is necessary for and what the system itself serves for, he observed the importance of family and old people, the role of myth and custom and through their interaction he reached life and natural cycles. According to this, old people and family preserve, in the ideational sense, the patriarchal system through myth and custom, and this can easily be observed in the comparison of life and natural cycles which consist of birth, marriage and death. Birth and death are connected with Christmas and Christmas Eve, and marriage (i.e. wedding) with the beginning of spring (which is St. George's Day). Finally, the existence of patriarchal ideology is explained as the securing of inheritance (»power« and »authority«) for male descendants.